

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ, КООРДИНАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА НАУКИ
ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ №20 м. ЛЬВОВА**

**Підготовка учнів ПТНЗ до самостійної
професійної діяльності
(Методичні рекомендації)**

**Колос Омелян Дмитрович,
майстер виробничого навчання
за професією
«Слюсар з ремонту та обслуговування автомобілів
ВПУ № 20 м. Львова
майстер виробничого навчання другої категорії**

Львів 2012

План

Вступ

Розділ 1 Основні підходи до проведення профорієнтаційної діяльності

Розділ 2 Сценарій проведення заняття «Що робити, якщо я хочу працювати сьогодні»

Висновок

Використана література

Вступ

Завдання підготовки підростаючих поколінь до практичної діяльності завжди було актуальним протягом усього періоду існування людства. На різних етапах його соціально-економічного розвитку вдосконалювався зміст цієї роботи, вироблялися нові форми її організації, зростали вимоги до рівня підготовки майбутніх трудівників. Змінювалися і функції школи в напрямку трудового виховання і навчання.

Ідеї прогресивних педагогів мали вагомий вплив на визначення змісту навчання й спрямованості виховного процесу в допоміжних школах, які почали організовуватись у другій половині ХІХ ст.

Самостійна трудова діяльність особистості - це, перш за все, творча діяльність, яка базується на достатньо розвинутих загальнотрудовах і спеціальних уміннях. У практиці загальноосвітньої школи така підготовка швидше виняток, ніж правило, адже орієнтація учнівської молоді на відтворення певної суми знань, засвоєння умінь і навичок, без осмислення їх доцільності і важливості призводить до формування безініціативного виконавця інструкцій, вимог

Питання підготовки молоді до трудової діяльності висвітлювалися в роботах багатьох авторів. Цій проблемі присвячено також роботи педагогічних колективів вищих і загальноосвітніх закладів. Розвиваючи і збагачуючи проблему економічної освіти і виховання учнівської молоді в умовах розвитку ринкових економічних відносин, вчені С.Вовканич, А.Вихрущ, В.Мадзігон, ІДрокопенко, В.Сидоренко, Г.Левченко, М.Ярмаченко та інші розробили нові підходи до організації економічної освіти через систему трудової підготовки. [1]

Розділ 1. Підготовка молоді до самостійної трудової діяльності в умовах ринкової економіки

Слід відзначити, що ринкова економіка вимагає економічних знань від кожної особистості, яка закінчує навчальний заклад, а економічна освіта молоді, а потім її економічне виховання шляхом створення умов для застосування економічних знань в процесі праці, і є головним способом морального, естетичного виховання учнів, і, перш за все, їх розумового та фізичного розвитку. Формування сучасного економічного мислення - складова частина складного процесу визначеної переорієнтації суспільної свідомості підростаючого покоління. Необхідність у переорієнтації суспільної свідомості викликана новими змінами, які проходять в житті людей, розвитком економіки, переходом до інтенсивного виробництва, широким розвитком різних форм власності та ринкової інфраструктури.

Підвищення ефективності суспільного виробництва деякою мірою залежить від зрілості економічної свідомості людей, які переважно виховувалися в дусі командно-адміністративної економіки з чітко визначеними планами виробництва, розподілу та забезпеченням доходів. Від готовності брати активну участь в управлінні виробництвом, вдосконаленні управління економікою, а це можливо, якщо до цієї діяльності буде підготовлена молодь, яка після закінчення навчання буде працювати в різних галузях народного господарства. Формування економічної свідомості - розвиток економічного мислення, проявляється на двох взаємопов'язаних рівнях: теоретичному і емпіричному. **Теоретично-економічне мислення** - це відображення в свідомості людей суспільних відносин у формі економічних теорій, розумінь, ідей, категорій. **Емпірично-економічне мислення** - це обдумане і засвоєне людьми накопичення економічних знань, в тому числі економічної інформації і застосування її у вирішенні конкретних економічних завдань. [2,36]. На основі наведених тез можемо ствердити, що новий тип економічного мислення передбачає ініціативу в праці, діловитість, відповідальність, творчий пошук Інноваційної діяльності, що веде до найкращого господарського результату при

найменших витратах, але при умові, що діють різні форми власності, господарювання.

Система виховання особистості повинна мати різні форми об'єднання знань і діяльності, процесу навчання і підготовки до участі в творчій роботі. На нашу думку, сам процес виховання молоді пов'язаний з економічною культурою підростаючого покоління, яка формується в умовах розвитку ринкової економіки, при соціальних змінах в суспільстві як результатів діяльності людей у сферах економічного життя [3]. Розвиток науки і техніки, зростання свідомості молоді, зміни, в економічній, суспільній, духовній сферах вимагають постійного вдосконалення виховання. Економічне виховання включає знання про економіку, суть економічних законів, систему виробничих відносин грошову систему, податкову політику держави, і інші економічні напрямки навчання - менеджмент і маркетинг. Нове економічне мислення не може виникнути саме собою, воно зв'язане з рівнем економічної підготовки людей. Тому для формування у молоді основ нового економічного мислення необхідно не тільки озброювати їх економічними знаннями, але й включати в активну трудову діяльність. Прищепити молоді любов до праці - одне із важливих завдань навчання і виховання. У ситуації, що склалася, об'єктивно необхідними є зміни в структурі і змісті економічного виховання молодого покоління.

Економічне виховання молоді необхідне в даний час, адже із розвитком ринкової економіки, повинні розвиватися економічні інтереси, діловитість, відповідальність, творчий пошук шляхів поліпшення господарської діяльності. Молодь налаштована на пошук сенсу життя та свого місця в ньому, на утвердження себе у суспільстві. Це дозволяє використати й у вирішенні відповідальних завдань соціально-економічного розвитку країни. В умовах становлення ринкової економіки, коли розвитку набувають різні форми діяльності, дуже важливо сформувати в учнівської молоді готовність до нових способів господарювання.

Основна ідея нової системи трудового виховання в умовах ринкової економіки - поєднанням навчання учнівської молоді з педагогічне доцільною індивідуальною та колективною суспільною і виробничою діяльністю. Тут ми наголошуємо, що

одне з найголовніших завдань трудового виховання молоді - це формування усвідомленого ставлення до праці як основи життєдіяльності. Ось чому економічна освіта молоді, а потім її економічне виховання шляхом створення умов для застосування економічних знань в процесі праці — головний спосіб активізації трудового виховання молодого покоління. Перебудова мислення, переорієнтація ціннісних орієнтацій нашої молоді йдуть поки що повільно. Нові ідеї засвоюються часто лише формально, без переконаного втілення їх в трудову діяльність. При цьому по-новому повинна будуватися і система трудового виховання учнівської молоді, менше за все схильної до впливу старих негативних стереотипів щодо трудової участі у виробництві, негативними особливостями яких може бути прояв безвідповідальності, інертності і т.інше. Вербальні методи виховання школярів без поєднання з продуктивною працею не забезпечують необхідних переконань і ціннісно-трудова орієнтації особистості не завжди сприяють прояву трудової активності працівників. Сьогодні перед суспільством стоїть дуже важливе завдання — подолати існуючу в трудовому вихованні молоді відірваність від реальних потреб життя. І педагогічним, виробничим колективам необхідно пам'ятати, що тільки при дієвій участі, корисній, продуктивній праці молоде покоління може стати активним громадянином суспільства. Тільки через практику можна визначити сутність особистості та її морально-трудова мотиви і можливості. Слід зазначити, що відірваність трудового виховання молоді від реального життя негативно позначається потім і на моралі молодих робітників, і на економіці країни. Ось чому необхідно подолати ряд негативних явищ, недоліків і упущень у своїй діяльності. Тому сутність трудового виховання учнівської молоді полягає у формуванні в неї готовності до самостійного життя та праці для забезпечення свого добробуту і високих темпів соціального та науково-технічного прогресу. Тільки завдяки взаємозумовленості змісту трудової підготовки та економічного виховання школярів кожний випускник навчального закладу зможе з'ясувати для себе, що для підвищення життєвого рівня треба краще працювати. Одержання економічних знань прискорює формування у молоді соціальної зрілості, становлення активної життєвої позиції, підприємливості. Ми покликані не тільки практично підготувати учнів до праці, але й сформувані у них готовність вирішувати виробничі завдання, бра-

ти участь як в освоєнні, так і вдосконаленні нової техніки та нових технологій. У зв'язку з цим необхідно приділяти більшу увагу розвитку творчих здібностей учнів, залученню їх до раціоналізаторської, винахідницької та дослідницької діяльності. Ринок ставить нас перед жорсткою альтернативою - або їх протистояння збережеться, або виховання особистості дитини, на базі взаємного довір'я і поваги повернуться одне до одного. Саме ринок з його вимогами до продукту праці, увагою до співвідношення затрат і результатів змушує дуже серйозно придивитися до зв'язку теорії і практики, шукати нові шляхи навчання та трудової підготовки учнівської молоді. Ринкова економіка різко змінила ставлення до свідомого вибору професії, самостійної трудової діяльності. Вже зараз спостерігається значне зменшення напрямків підготовки спеціалістів з інженерних професій, а більшість молодих людей свій напрям вибирають в науки економічні, аудиторські, та правові. Якщо не буде розвиватися сфера виробництва: машинобудування, верстатобудування, будівельна промисловість тощо. То відпадає як необхідність і в потребах економічних спеціальностях, тій кількості спеціалістів, яку готують сьогодні..

Розділ 2. Сценарій проведення заняття «ЩО РОБИТИ, ЯКЩО Я ХОЧУ ПРАЦЮВАТИ СЬОГОДНІ?»

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

Навчити учнів:

- описувати закони, які діють у нашій державі щодо праці, положення законодавства про працю щодо неповнолітніх;
- з'ясувати, як і де шукати робоче місце;
- складати резюме та брати участь в інтерв'ю з працевлаштування;
- отримати навички написання заяв про прийом на роботу та звільнення з роботи.

Запрошені консультанти:

На заняття можна запросити: юриста-фахівця з питань трудового права або юриста підприємства; підприємця, який має досвід створення власного підприємства або фірми з добору кадрів. Вони виступатимуть консультантами у спірних питаннях, які виникатимуть під час уроку.

План заняття

(За бажанням викладач може розподіляти вправи на два заняття на власний розсуд або провести додаткове заняття з цієї теми).

- 1.Представлення теми й очікуваних результатів заняття (бесіда) — 3—5 хв.
- 2.Знайомство — 10—12 хв.
- 3.Очікування — 5—7 хв.
- 4.Вправа 1: Аналіз ситуацій з використання положень Кодексу законів про працю, обговорення підсумків роботи — 5—10 хв.
- 5.Вправа 2: Ділова гра «Влаштуємося на роботу» — 20—25 хв.
- 6.Рухавка — 5 хв.
- 7.Вправа 3: Розігрування рольових ситуацій — 10 хв.

8.Вправа 4: Індивідуальна робота зі складання заяв про прийом на роботу та звільнення з роботи, обговорення — 7—10 хв.

9.Вправа 5: Групова активність «Ажурна пилка» — 30 хв.

10.Підсумки — 7—10 хв.

Хід заняття

1. Представлення теми й очікування результатів заняття.

Заняття розпочинається з бесіди з учнями за питаннями:

—Хто з Вас уже працював або працює зараз?

—Хто планує працевлаштуватися? (Для відповіді на перше і друге питання учні просто піднімають руки).

Підсумовуючи вступ, назвіть учням тему уроку. Повідомте учням очікувані результати, наголошуючи, що з трудовим правом, яке регулює відносини працівника та роботодавця, обов'язково доведеться мати справу кожному з них.

Вправа 1: Аналіз ситуацій на підставі використання положень Кодексу законів про працю, обговорення підсумків роботи.

Повідомте учням попередню інформацію щодо праці.

Додаткова інформація викладачу

У Конституції України проголошено право людини . громадянина на працю. Держава забезпечує рівність трудових прав усіх громадян незалежно від походження, соціального й майнового стану, раси або національності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання тощо.

У статті 43 Конституції України говориться: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується...»

Право на працю не тільки проголошується. Українська держава, як записано у Конституції, гарантує громадянам рівні можливості у виборі професії та роду діяльності, реалізує програми професійного навчання і підготовки кадрів відповідно до потреб; суспільства.

В Україні заборонена примусова праця, тобто праця, на яку особа не пого-

джується. Не вважається примусовою працею військова, або альтернативна (невійськова) служба, а також робота, яка виконується за вироком або рішенням суду.

Кожен має право на такі умови праці, які не завадять його здоров'ю, та на заробітну плату, не нижчу за визначену законом. Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Відносини в процесі праці регулюються окремою галуззю — трудовим правом. Такі відносини називають трудовими. Вони виникають на підставі трудового договору між працівником і роботодавцем.

Норми трудового права містяться у Кодексі законів про працю України (ЗКпП). Записані в ньому правові норми діють лише там, де йдеться про взаємовідносини між працівником і власником або адміністрацією підприємства, установи, організації. У вашому житті ви зустрічатиметеся з положеннями Кодексу законів про працю при працевлаштуванні, зміні місця роботи, під час виконання трудових обов'язків.

Право на працю можна реалізувати, започаткувавши власну справу або займаючись підприємницькою діяльністю, що регулюється Законами України «Про підприємництво», «Про підприємства» і «Про господарські товариства». Ставши підприємцем, ви зможете наймати працівників на роботу, укладаючи з ними трудові угоди, і ці відносини також регулюватимуться законодавством про працю.

Проте найчастіше люди реалізують право на працю шляхом найму на роботу, укладаючи трудову угоду.

Запропонуйте учням роздатковий матеріал з описом ситуацій такого змісту:

Прочитайте закон і визначте, чи стосується цей Кодекс підлітків? Чи регулює він трудові відносини у приватному бізнесі?

Розгляньте наведені ситуації та визначте, в яких із них діятиме Кодекс законів про працю, а які не потрапляють у межі його дії:

Стаття 3 Кодексу законів про працю України

Законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх Підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, виду діяльності і

галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами.

Проблемні ситуації:

- Ви влаштувалися прибиральницею або прибиральником у кафе;
- Ваш батько - власник і директор фірми, взяв вас на роботу кур'єром;
- Ви на канікулах працюєте у фермерському господарстві, допомагаючи випасати корів;
- Ви ремонтуєте магнітофони своїм знайомим, і отримуєте за це гроші;
- Ви домовилися допомагати сусідці прибирати квартиру за певну платню.
-

Додаткова інформація викладач

Ситуація 1

Ви влаштувалися прибиральницею (прибиральником) у кафе.

Ситуація цілком регулюється КЗпП.

Ситуація 2

Ваш батько — власник і директор фірми, він узяв Вас на роботу кур'єром.

Ситуація повністю регулюється КЗпП.

Ситуація 3

Ви на канікулах працюєте у фермерському господарстві, допомагаючи випасати корів.

Вона повністю регулюється КЗпП, так само, як і попередня.

Ситуація 4

Ви ремонтуєте магнітофони своїм знайомим, отримуючи за це гроші;

Ця ситуація не регулюється КЗпП, оскільки не йдеться про роботу на підприємстві або в установі, й не потребує оформлення трудових відносин.

Ситуація 5

Ви домовилися допомогти сусідці прибирати квартиру за певну платню.

Ця ситуація регулюється КЗпП, її обов'язково слід оформити укладанням письмової угоди.

Після опрацювання ситуацій на коротку дискусію треба відводити 3—4 хв, Вислухавши відповіді учнів, учитель, за потреби, стисло коментує та підсумовує

їх, наголошуючи, що КЗпП діє в абсолютній більшості випадків, коли виникають трудові відносини.

5. Вправа 2: Ділова гра «Влаштуємося на роботу».

Організуйте бесіду, запитавши: яким шляхом ми можемо знайти роботу? (Учні можуть розповісти про газети, оголошення, пошук за допомогою батьків і знайомих тощо).

Якщо учні не мають відповідної інформації, вам належить поінформувати їх про існування державної служби працевлаштування, про її функції та можливості. Доцільно вирізнити такі функції:

- ◆ облік вільних робочих місць та осіб, які шукають роботу;
- ◆ допомога в пошуку роботи відповідно до кваліфікації;
- ◆ виплата допомоги За безробіттям у разі неможливості знайти роботу за допомогою служби працевлаштування;
- ◆ влаштування на безкоштовні курси перекваліфікації для здобуття нової професії.

Повідомте також про існування напівлегальних і шахрайських агенцій з працевлаштування, наголосивши, що ознаками таких агенцій є, зокрема, пропозиція заздалегідь внести кошти (іноді досить значні) без достатніх гарантій, вимога залишити документи (а не їх копії) тощо, попередьте учнів про небезпеку вдаватися до послуг цих агенцій і відсутність будь-яких гарантій.

Далі організуйте моделювання ситуації працевлаштування. •'

Перший етап: організаційний. Оберіть 2 учнів (за бажанням), які будуть представниками державної агенції з працевлаштування, і доручіть їм окремі завдання.

Визначте обставини вступу на роботу: підприємство та посади, де є вільні місця, умовний вік, наявність кваліфікації, попереднього досвіду тощо. Ця інформація повідомляється «представникам агенції». (Кількість вакантних місць завжди менша за кількість претендентів. До того ж вони мають бути різними за профілем, наприклад: учень слюсаря на заводі та секретар-референт у торговельній фірмі).

Ви є працівниками державної служби зайнятості. Підготуйте запитання для інтерв'ювання тих, хто звернувся до Вас з питань працевлаштування.

Решті учнів пропонується звернутися до роздаткового матеріалу і, користуючись ним, у парах підготувати одне резюме на двох.

Обговоріть з учнями складені ними варіанти резюме, чи легко їм було скласти, чому. Прочитайте кілька резюме, після чого запропонуйте учням вирішити, яке з них найкраще й чому. Яке з них може справити найбільше враження на роботодавця, чому?

Другий етап. Запропонуйте 1—2 учням (залежно від наявного часу) спробувати пройти співбесіду в комерційній агенції з працевлаштування. Решта учнів, спостерігаючи за інтерв'ю, мають визначити, чи візьмуть цих претендентів на роботу, чому (аргументувати свою думку). Перед початком роботи учні мають ознайомитися з роздатковим матеріалом про співбесіду, наведеним нижче.

Третій етап. Розіграйте з учнями інтерв'ю в агенції. Воно завершується, коли працівник агенції упевнений, що з'ясував усе, що його цікавило, щоб зробити вибір. Працівники державної служби мають зробити й аргументувати вибір, повідомивши про це претендентів (15 хв.).

Четвертий етап. Коротка загальна дискусія на 3—4 хвилини для з'ясування того, чи обґрунтований вибір зробили працівники державної служби?

7. Вправа 3. Розігрування рольових ситуацій з використанням нормативних актів.

Запитайте в учнів:

—Як Ви вважаєте, чи завершується процес працевлаштування на тому, що роботодавець повідомив Вас про прийняття на роботу?

—Що треба робити далі?

—Чи можете Ви вже наступного ранку стати до роботи?

Зверніть увагу на те, що наступним кроком працевлаштування є певна домовленість із роботодавцем про умови, на яких ви працюватимете. Яким чином оформлюються відносини з роботодавцем на період роботи, як звільнитися, як і коли виплачується заробітна платня — всі ці питання треба з'ясувати окремо.

Запросіть 4 бажаних учнів, котрі виконуватимуть ролі тих, хто працевла-

штовується, та 4 учнів на роль роботодавців.

Ролі:

- 1)юнак — водій після армії, до призову працював на заводі;
- 2)учень 10-го класу, 16 років, хоче працювати у вільний від навчання час;
- 3)молодий лікар після закінчення інституту, трудового стажу не має;
- 4)випускник школи, 17 років, наймається учнем токаря, трудового стажу не має.

Завдання для тих, хто виконує ролі: впродовж півхвилини відібрати картки з назвами документів, які, на їхню думку, необхідні при працевлаштуванні. Роботодавці мають перевірити, чи правильно, на їхню думку, виконане завдання й висловити свою думку. Решта учнів спостерігають і фіксують помилки, яких, на їхній погляд, було припущено.

Після завершення розігрування ситуацій запропонуйте учням прочитати текст закону (або прочитайте його самі) і знову прокоментувати (вже відповідно до норм закону) ці ситуації.

Додаткова інформація викладачу

Стаття 24 Кодексу законів про працю України

...При укладенні трудового договору громадянин зобов'язаний подати паспорт або інший документ, що засвідчує особу, трудову книжку, а у випадках, передбачених законодавством, — також документ про освіту (спеціальність, кваліфікацію), про стан здоров'я та інші документи.

8. Вправа 4. Складання заяв про прийом на роботу та звільнення з роботи.

Повідомте учнів про те, що для влаштування на роботу необхідно подати заяву на ім'я керівника підприємства, установи, організації або іншої особи, наділеної правом приймати на роботу. Запропонуйте їм ознайомитись з наведеним нижче роздатковим матеріалом.

Поділіть учнів на дві великі групи й запропонуйте їм упродовж 5 хв, написати заяви: одній групі — про прийом на роботу, другій — про звільнення з роботи, користуючись порадами з роздаткового матеріалу. Після закінчення прочитайте й обговоріть 2—3 заяви про прийом на роботу та 2—3 про звільнення з роботи.

Прокоментуйте й відкоригуйте тексти учнівських заяв.

9. Вправа 5: «Ажурна пилка: пільги для неповнолітніх».

Запропонуйте учням провести короткий мозковий штурм за питанням:

— Які пільги ви хотіли б мати як неповнолітні, наймаючись на роботу?

Варіанти відповідей зафіксуйте на дошці. По закінченні подання думок скажіть, що зараз у групах учні ознайомляться з законодавством про працю неповнолітніх.

Поділіть учнів на 5 «експертних» груп (по 5 осіб). Кожна з них вивчатиме окремі положення законодавства про працю неповнолітніх. Кожен учень або учениця в групі мають кольорову позначку (група синіх, зелених, жовтих тощо). Групи отримують картки із завданнями (вони є в роздатковому матеріалі).

Завдання групи синіх:

Знайдіть у посібнику (пункт 1) та вивчіть положення законодавства України щодо умов працевлаштування неповнолітніх.

Завдання групи зелених:

Знайдіть у посібнику (пункт 1) та вивчіть положення законодавства України щодо умов праці неповнолітніх.

Завдання групи жовтих:

Знайдіть у посібнику (пункт 1) та вивчіть положення законодавства України щодо тривалості робочого часу і часу відпочинку неповнолітніх.

Завдання групи білих:

Знайдіть у посібнику (пункт 1) та вивчіть положення законодавства України щодо звільнення неповнолітніх з роботи.

Завдання групи червоних:

Знайдіть у посібнику (пункт 1) та вивчіть положення законодавства України щодо оплати праці неповнолітніх.

Окрема, шоста група, складається з 5 учнів, які гратимуть ролі підприємців — представників підприємств та установ із відмінними умовами праці (наприклад: державний завод; банк; приватна охоронна фірма, фермерське господарство тощо), які запрошують на роботу.

Якщо кількість учнів менша за 30, треба пропорційно зменшувати кількість

груп, об'єднуючи відповідні завдання. Якщо учнів більше, вони поповнюють групу підприємців.

Усі учні отримують роздатковий матеріал із фрагментами законодавства.

10. Підбиття підсумків.

Для оцінювання результатів можна запропонувати учням такі завдання:

1) Поясніть, чому підлітку легше влаштуватись на «нелегальну» працю? Що підприємцям вигідніше: брати на роботу неповнолітніх на законних підставах або на умовах «чорного ринку»? Чому?

2) Ви дізналися про те, що хазяїн приватного ресторану експлуатує дітей віком 14—15 років: платить їм менше, ніж дорослим, примушує їх працювати надурочно, внаслідок чого вони пропускають заняття в школі. Користуючись законодавством про працю України та Конвенцією ООН про права дитини, складіть листа (до Комітету захисту прав дитини, прокурора району, в управління юстиції) з вимогою вжити необхідних заходів щодо хазяїна ресторану.

Можна також провести обговорення з питань:

—Що нового Ви узнали на уроці, які нові навички опанували?

—З якими нормами Кодексу про працю ознайомилися?

—Чи зможете Ви скористатися цими знаннями? У який спосіб?

Викладач може додатково поінформувати учнів про дитячу працю в Україні й використання її на чорному ринку праці.

Висновок.

Як свідчать дані статистики та інформація преси, підлітки виконують вельми широкий спектр робіт як удома, так і в сільському господарстві, торгівлі, сфері послуг. Сьогодні діти доволі активно організовують самостійні робочі місця, а також утворюють колективи із працюючими ровесниками — миють машини, підробляють мийниками посуду в барі, продають газети в електричці тощо. Чи можна назвати таку роботу працею в юридичному сенсі?

Це так звана «чорна праця», «чорний ринок праці». Кількість неповнолітніх, які бажають працевлаштуватися, значно перевищує кількість офіційних робочих місць. Це підштовхує молодь до пошуків роботи в нерегламентованому (офіційно неоформленому) секторі економіки. Звісно, влаштуватись на таку роботу простіше тож ви маєте шанси знайти саме таку напівлегальну роботу. Але на такій роботі годі чекати дотримання вимог законів, навряд чи буде забезпечена й охорона вашої праці, ніхто й не згадуватиме про пільги, передбачені для неповнолітніх. Крім того, існує небезпека ошуку — адже ваші відносини ніде не зареєстровані, не оформлені юридично. Захистити вас у разі виникнення будь-яких проблем (вам не сплатили кошти чи сплатили набагато менше, ніж обіцяли, ви були травмовані під час роботи тощо) буде важко чи узагалі неможливо. Тому кожен має замислитися, чи варто іти цим шляхом.

Особливості функціонування сучасного ринку праці в Україні, безумовно, вплинули на поділ працюючих дітей за видами економічної діяльності. Найвищий рівень зайнятості дітей спостерігається у сферах, де розвиваються переважно нерегламентовані (офіційно не оформлені) економічні відносини: сільське господарство, торгівля, послуги. Важливим чинником залучення саме до них є найвищий рівень готівкового обігу грошей і значні обсяги готівкової грошової маси, низькі вимоги до якості робочої сили, великі масштаби застосування ручної праці, майже цілковита відсутність контролю за використанням робочої сили, толерантне ставлення громадськості до дитячої праці в цих сферах тощо.

Використана література:

- 1) Тименко М.П., Вачевський М.В., Мадзігон В.М. Формування готовності учнівської молоді до самостійної трудової діяльності. - К.: НД1 педагогіки АПН, 1982.
- 2). Процишин О.Б. Підготовка молоді до ринкової економіки.
- 3). Шпак О. Т. Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти. К: Четверта хвиля, 2000. - 352 с.

4) Дьомін А.І. Основи професійної педагогіки і психології. - К.: Вища шк., 1984

5) Макиенко Н.И. Педагогический процесс в училищах профессионально-технического образования.: Метод, пособие. -М.: Высш. школа, 1983.